

ОТВОРЕНО ДЕЛО

У издању куће „Осеанторе“ недавно је изашла књига *Град, ђејео*, роман-првенац Иване Роџар, ауторке из Хрватске која је до сада објавила и две збирке кратких прича – *Тамно ојледало* („Durieux“, Загреб 2014) и *Тумачење снова* („Durieux“, Загреб 2016). Реч је о књижевници рођеној 1978. у Загребу, где је 2004. и дипломирала на одсецима за компаративну књижевност и англистику Филозофског факултета. Ивана Роџар била је лекторка, редакторка, спољна сарадница у Лексикографском заводу Мирослав Крлежа, као и уредница у часописима *Quorum* и *Libra Libera*. Научне радове објавила је у бројним регионалним часописима и зборницима. Данас је уредница у издавачкој кући „Durieux“.

Зорана Симић: *Након две збирке крајњих прича (Тамно огледало и Тумачење снова), ове године објавили сте и свој први роман, Град, пепео. Како је за Вас стекао процес трансформације из приповедачице у романсијерку? Да ли је промена форме утицала на неке друге промене у Вашем поимању и писању књижевности и, уколико јесте, на које њо?*

Ивана Роџар: Одлуку да напишем нешто дуже од приче одредила је идеја о којој сам хтјела писати. Као што су идеје одређивале жанр кратких прича прије тога. Ова је идеја захтијевала дужу обраду. Искуство писања дужег текста било је, дакако, друкчије од искуства писања краћих текстова. Оно прво утолико се разликује колико од аутора тражи да има прегледнију слику цјелине док је код кратких прича нагласак на појединачном.

З. Симић: *У роману, као и збиркама, иакође инсистираше и на ђажљивој и промишљеној психологизацији ликова, радње и структуре, првенствено оној психоаналитичке провенијенције. Упоредо с тим, бавише се и друштвено релевантним и историјским темама. У којој мери и на који начин је за Вас значајно повезивање ове две сфере? У роману Град, пепео стиче се утисак да су оне дубоко зависне једна од друге. Смањила ли да је базично „широјсво“ психоанализе моуће и ишребно лоцираши и ван индивидуалне психе?*

И. Роџар: Двије сфере које сте навели иначе се не морају прожимати. Књижевно дјело може бити добро и ако има плошне ликове. Примјер за то је Кафкин *Процес* чији су ликови намјерно лишени сваке дубине. С друге стране, дјело може имати сложене, обле ликове, а опет се не бавити важним друштвеним темама да би било квалитетно. У мојем су роману психологизација и друштвено релевантне теме повезане јер стварају контрапункт, то јест, повијесни екскурси контрапунктирају обитељским дионицама. Тај је контрапункт тиме изражајнији што су повијесне дионице написане финиграним

повјесничарским дискурсом. Што се тиче психоанализе, она не мора бити само средство лијечења појединца, него и оруђе за анализу друштвенополитичких феномена. У ту се сврху њоме користи Славој Жижек. Мој интерес за психоанализу лежи у подручју језика па стога и књижевности.

З. Симић: *Роман је, захваљујући њоме што се појавио у жеку пандемије изазване вирусом Ковид-19, добио неочекивани професијски поштенцијал, који је често истицао у критици. Сматраш ли, из садашње перспективе, да је ова занимљива подударност битно утицала на рецеицију књије? Како сте је доживели у првом тренутку, а како Вам се чини сада?*

И. Рогар: Испрва сам се згрозила, јер сам помислила да ће публика роман доживети као текст о пандемији. То би заправо био јефтин трик за придобијање њезине наклоности. Међутим, интервјуи су ријешили ствар и чини ми се да свако тко жели знати о чему је књига, може то прочитати у било којем од тих интервјуа. Онима које не занима остављам слободу интерпретације, јер кад аутор пусти текст у јавност, тешко више може управљати његовим значењем и интерпретативним праксама. Свако је дјело више или мање отворено и допушта уписивање нових тумачења.

З. Симић: *Да ли сте, шемашизујући сјање оружаног сукоба, које се у роману усоставља прећућно и сублилним текстуалним наовештајима, имали у виду контекст деведесетих година на југословенском поднебљу и ратова који су се тада водили? Како процењујете значај те теме у савременом књижевном контексту?*

И. Рогар: Тема балканских ратова из деведесетих свакако је релевантна, јер ти су нас ратови обиљежили на разне начине. Међутим, у мојем роману није ријеч о конкретном рату нити о одређеној држави. Нема топонима, а временске одреднице могу се само наслутити (на примјер, при спомињању електричних уређаја). Намјера ми је била писати о рату опћенито, јер он је био и увијек ће бити важна тема, без обзира на то што писање неће спријечити нове оружане сукобе. Писање и читање нам помаже да освијестимо као појединци механизме његова дјеловања.

З. Симић: *Определивши се за својеврсне енциклопедијске екскурсе, инсистирали сте на јагљивом и шемељеном присућу историјским збивањима чији је заједнички именител рат. Како је текао процес инкорпорирања ових секвенци?*

И. Рогар: Повијесне секвенце су поредане тако да прва описује како долази до рата, друга говори о оружју, трећа о самом тијеку рата, а посљедња о посљедицама које су увијек гадне. С обзиром на то да главне приповједне линије не говоре о одређеном рату, у повијесним дијеловима, који пак јесу о конкретним сукобима, било ми је важно да буду временски и земљописно што удаљенији и неповезанији, то јест да представљају симболе почетка, трајања и посљедица.

З. Симић: *Како бисте оценили значај феминистичких идеја за сопствени књижевни израз, и како се то одражава на роман Град, пепео? Чини се да је лик Најаше јагљиво израђен у циљу да се укаже на одређен положај жена, који постаје посебно ојољен и хиперпрофиран у условима ванредних (ратних) сјања.*

И. Погар: Наташа се налази у класичној патријархалној ситуацији у којој све кућанске послове мора одрадiti сама, а с обзиром на то да је ситуација због рата све луђа, ти су послови све захтјевнији па она нужно због тога психички испашта. Што се тиче мојег свјетоназора, било да је ријеч о феминизму, социјализму или антифашизму, било би тешко не уписати ниједан његов дио у текст који производим. Иако ми првотно није била намјера писати феминистичку приповједну прозу, из овога што је досад настало, феминизам ипак проговара иако не толико снажно као дјелима неких других ауторица, попут Норе Верде и Луизе Бухарове.

З. Симић: *И збирке прича и роман кријтика и књижевна публика дочекале су, ујавном, са врло похвалним реакцијама. Шта оне представљају за Вас и у којој мери Вам је важно присуство и прихваћеност у књижевној јавности?*

И. Погар: Лагала бих кад бих рекла да ми није важна реакција критике и публике. Не пишем само за себе. Писање је чин комуникације и не би требало бити мрмљање себи у браду. Некако мислим да ако већ пустимо текст ван, онда то чинимо да га други конзумирају, у противном бисмо га оставили у ладици. Критике и реакције публике мање таштим ауторима могу послужити да побољшају свој рад. На примјер, критичар Динко Крехо је за збирку *Тумачење снова* написао да се у њој превише држим стварних појединости попут имена улица. Мислим да је имао право, јер се прича губи у тим подацима ако гомилање није тенденциозно.

З. Симић: *Како видите актуелно стање у регионалном књижевном пољу, нарочито с обзиром на то да сте ауторка, а да су ауторке у њему често системски маргинализоване?*

И. Погар: Уочљиво је да се данас ауторицама даје више простора, него што је то био случај прије десет година. Више жена објављује књиге и о тим се књигама заиста пише у медијима. Међутим, награде се и даље већином додјељују мушкарцима. Повремено се међу њима нађе нека ауторка, а онда опет низ мушкараца. Дакле, људи ако и читају жене, нису још у стању рашчистити сами са собом да жене могу писати врхунска књижевна дјела, која нису баш ништа лошија од дјела њихових мушких колега.

З. Симић: *Које ауторе и ауторке у регионалном контексту сматрате посебно значајним, и из којих то разлога?*

И. Погар: Можда би најпоштеније било рећи да волим ауторе чија смо дјела објавили у наклади „Durieux“, с обзиром на то да су изабрани на основи њиховог дотадашњег рада. То су Петар Матовић, чији рад пратим дуље од десет година. Његова је поезија фантастична. Задире дубоко и захтијева промишљање; Лејла Каламујић која пише ангажирано и то тако да се у њезиној и те како политички набијеној литератури не губи књижевни глас; те Данило Лучић који је управо објавио сјајну збирку приповиједака и у чијем се приповиједању види велик труд и познавање теорије и повијести књижевности. Нећу претјерати ако кажем да је језик појединих Лучићевих прича у рангу књижевних класика. Од теоретичара, ауторка коју неизмјерно цијеним је професорица Светлана Слапшак. Изузетно сам сретна због прилике да објавимо њезину

књигу. Међутим, много је регионалних аутора које још нисам имала прилике читати, а то ћу с временом, надам се, исправити.

З. Симић: *Колико на Ваш књижевни рад утиче чињеница да сје уједно и уредница? Да ли Вам она помаже да дођете до шире самосвојније и артикулисаније израза? Да ли олакшава Ваше писање или представља годашњи изазов?*

И. Рогар: Трудим се одвојити та два рада – властито писање и уређивање туђих текстова. Дакако да на сваког писца утјечу текстови које прочита, али не желим присвајати нити опонашати туђу поетику. Настојим пронаћи властито глас и властите начине писања. Такођер, приликом ишчитавања туђег текста тешко ми је успоредно писати властито, јер обоје захтијевају посвећеност па пишем када се донекле одморим од рада на туђем рукопису.

З. Симић: *Шта је за Вас до сада било најодслицајније и најважније када је реч о кријичкој и чичалачкој рецејцији ваших текстова?*

И. Рогар: Најбољи је осјећај када нетко препозна што сте хтјели пренијети, поготово кад препозна више слојева те комуникације. То је можда најбоља награда за писање и потврда да сте успјели.